

УДК 371.214:371.13(480)

К.В. Котун
м. Київ, Україна

ЗМІСТ КУРІКУЛУМУ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ФІНЛЯНДІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Практика останніх років показує чітку еволюцію професії вчителя. Для того, щоб відповідати змінам, що відбуваються у сфері освіти, учитель має змінити статус виконавця на статус професіонала. У педагогічній літературі науковців Фінляндії професіоналізм педагога - поняття, що означає професійний статус і престиж, який належить до обов'язків викладачів розвивати власні знання та управляти ними.

За оцінками Міжнародної програми контролю освіти PISA (Programme For Student Assessment), а також Організації економічного співробітництва та розвитку (Organization for Economic Co-operation and Development, OECD), Фінляндія займає лідируюче місце за рівнем шкільної освіти, досвід якої аналізується світовою освітньою громадськістю. Одним із основних показників успішності системи освіти є підготовка педагогічних кадрів [10].

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз наукової літератури свідчить, що багато фінських науковців працюють у галузі дослідження курікулуму педагогічної освіти (Jakku-Sihvonon R., Tissari V., Uusiautti S. (2007) *Курікулум у підготовці класних керівників і вчителів-предметників - основні елементи дослідження в галузі освіти*; Kansanen P. (2003) *Курікулум педагогічної освіти: сучасні моделі та їх розвиток*; Jyrhämä R. (2006) *Важливість практики в галузі педагогічної освіти*; Kaikkonen P. (1996) *Міжкультурна освіта як складова частина курікулуму та педагогічної освіти*, та багато інших) [10]. Значний внесок у розвиток і дослідження курікулуму підготовки педагогічного персоналу Фінської системи освіти робить Фінська національна рада з освіти (The Finnish National Board of Education), Центр досліджень у галузі освіти та інновацій (The Centre for Educational Research and Innovation (CERI), Міжнародна Організація економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Міжнародна програма контролю освіти (Programme for International Student Assessment (PISA) [10].

Про необхідність переорієнтації курікулуму педагогічної освіти в Україні неодноразово наголошували вітчизняні науковці (В. Кремень, Н. Ничкало, О. Пометун, Л. Масол, І. Рогальська, Н. Пастушенко, О. Матвієнко, В. Нечаєва та інші.) За висловом С. Клепка, «образно курікулум можна представити як шлях подання змісту, що окреслює структуру, організацію, баланс і способи презентації знань дітей» [1].

Нині в Україні є група вчених (С. Клепка, О. Савченко, О. Ляшенко, О. Локшина, О. Гірний та інші), які обґрунтовують необхідність переходу від форми чинного Державного стандарту до проектування змісту освіти за теорією побудови курікулуму, що досить ґрунтовно опрацьована зарубіжними вченими (Д. Георгеску, А. Крісан, Г. Ірмелі та інші) [1].

Мета статті полягає у виокремленні та аналізі особливостей змісту курікулуму підготовки вчителів середньої школи Фінляндії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному освітньому просторі серед теоретиків і практиків ведуться дискусії щодо принципів організації курікулуму педагогічної освіти. Фінський досвід побудови курікулума педагогічної освіти є надзвичайно важливим, оскільки принципи, запропоновані зарубіжними колегами, є конкретними для кожної педагогічної технології, що використовується педагогічними установами.

Програма педагогічної освіти для вчителів середньої школи (вчителі - предметники, з англ. «subject teachers») включає один основний предмет (120 ECTS кредитів) та магістерську роботу з певної академічної дисципліни. Окрім того, студенти мають також закінчити один або два додаткових предмети, що містять щонайменше 60 ECTS кредитів (з одного предмету). Учителі-предметники отримують рекомендації щодо дослідження своєї теми, як частини

Розділ 2 **Актуальні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів загальноосвітньої школи I-III ступенів**

педагогічного навчання. Обізнаність студентів у галузі педагогічних досліджень оцінюється в 60 ECTS кредитів [7].

Основні елементи курікулуму [7] педагогічної освіти вчителів середньої школи складаються з:

1. *Академічних дисциплін*: Це можуть бути будь-які дисципліни, що викладаються в школах або інших навчальних установах. Академічне навчання може бути основним або додатковим в залежності від кваліфікації.

Типовими навчальними дисциплінами для вчителів середньої школи є:

- Іноземна мова.
- Математичні науки, включаючи не тільки математику, але й фізику та хімію, комп'ютерні науки і технології.
- Рідна мова (Фінська та Швецька).
- Біологія (ботаніка, зоологія, генетика) та географія.
- Соціальні науки, включаючи історію та економіку.
- Релігія та філософія.
- Домашня економіка («*home economies*»).
- Текстильні ремесла («*textile handicrafts*»)).
- Технічне ремесло / технології («*technical handicrafts/technology*»).
- Образотворче мистецтво та музика.
- Спорт.

2. *Наукові дослідження*, складаються з методологічних досліджень (бакалаврська робота та магістерська робота).

3. *Педагогічне навчання* (мінімум 60 ECTS кредитів) є обов'язковими для всіх майбутніх учителів. Сюди включається педагогічна практика та орієнтація в галузі дослідження освіти.

4. *Комунікація*, ораторське мистецтво та інформаційно-комунікаційні технології дослідження також обов'язкові.

5. Підготовка «*плану особистого навчання*» (*personal study plan*) є новим елементом в університетах Фінляндії з 2005 року. Основна функція «плану особистого навчання» полягає в спрямуванні студентів розробляти свої власні ефективні програми і кар'єрні плани, а також використовувати їх у досягненні поставлених цілей.

6. Додаткові дослідження можуть охоплювати різні курси, через які студенти удосконалюють свої вміння з профільного навчання та відповідної кваліфікації.

Спираючись на елементи курікулуму педагогічної освіти вчителів середньої школи, наведемо основні компоненти курікулуму (таблиця 1) [8].

Різниця у педагогічному навчанні між класними вчителями (початкової школи «*primary school*») та вчителями-предметниками (середньої школи «*secondary school*») майже однакова, тому структура відповідних освітніх програм дозволяє використовувати гнучкі шляхи курікулуму для навчання як учителів-предметників так і класних учителів. Такий курікулум дозволяє вибирати кваліфікацію в будь-якому напрямку [5]. Педагогічне навчання (60 ECTS кредитів) є обов'язковим, кваліфікаційні якості приблизно однакові, як для вчителів початкових класів так і для вчителів середніх класів. Відповідно до законодавства, педагогічне навчання має відповідати галузі науки й освіти з дидактичним акцентом [4].

Метою педагогічного навчання є створення можливості для вивчення педагогічної взаємодії, розвивати власні навички викладання, навчитися планувати, вчитись працювати й оцінювати навчання відповідно до курікулуму, навчатися співпрацювати зі шкільним співтовариством, уміти працювати з учнями різного віку, враховуючи їхні індивідуальні особливості. Студенти також мають навчитися співпрацювати з іншими вчителями, батьками та представниками «добробуту суспільства» («*welfare society*»)[9].

Таблиця 1

Основні компоненти курікулуму педагогічної освіти вчителів середньої школи

Курікулум педагогічної освіти вчителя середньої школи	ступінь Бакалавра 180 ECTS кредитів	ступінь Магістра 120 ECTS кредитів	Загальна кількість 300 ECTS кредитів
Педагогічне навчання вчителів – предметників (додаткове): - основні методики викладання; - підтримка різного типу студентів; - останні результати досліджень та науково-дослідні методи викладання і навчання; - співпраця з різними партнерами і зацікавленими сторонами	25-30 (у тому числі педагогічна практика)	30-35 (включаючи мінімум 15 ECTS кредитів педагогічної практики)	60
Академічне навчання з різних дисциплін (основне)	60 (включаючи бакалаврську роботу – 6-10 ECTS кредитів)	60-90 (включаючи магістерську роботу – 20 – 40 ECTS кредитів)	120-150
Академічне навчання з різних дисциплін (додаткові один або два предмети)	25-60	0-30	25-90
Мовне та комунікаційне навчання, включаючи інформаційно-комунікаційні технології: - практика в сфері праці; - підготовка та коригування особистого навчального плану; - додаткові дослідження	35-40	0-30	35-70

У результаті Болонського процесу педагогічне навчання у всіх університетах Фінляндії було реформовано. Модуль педагогічного навчання є додатковим у педагогічному навчанні вчителів середньої школи і складається з 60 ЕСТБ кредитів [6]. Фінський науковець і дослідник Таакки-8шуопеп та наукове співтовариство (2009) проаналізували основні елементи педагогічного навчання в 12 педагогічних відділах фінських університетів. Ними було виділено основні елементи педагогічного навчання, а саме: теоретичний зміст навчання, контрольована педагогічна практика, навчання для набуття дослідницької компетентності, додаткове навчання. Результати по кредитах були наступними:

- основними елементами курікулуму є теоретичний зміст навчання (варіювання від 25 до 40 ЕСТБ кредитів);
- контрольована педагогічна практика (варіювання від 12 до 25 ЕСТБ кредитів);
- дослідницька готовність (варіювання від 3 до 12 ЕСТБ кредитів);
- додаткове навчання у всіх випадках, менш ніж 10 ЕСТБ кредитів [7].

Дослідницька група на чолі з науковцем Іакки-8іліУопеп та науковим співтовариством (2009) проаналізували кількість теоретичного змісту навчання в 12 курікулумах педагогічної підготовки, що були розділені на піддисципліни в галузі науки та освіти [3]. Науковці виділили такі галузі як: дидактику, педагогічну психологію, педагогічну соціологію, педагогічну філософію, історію педагогіки та порівняльну педагогіку. Галузь дидактики є найбільшою в змісті педагогічного курікулуму. Кількість ЕСТБ кредитів у дидактиці варіюється від 9 до 20. Кількість ЕСТБ кредитів у педагогічній психології становить від 3 до 11. У педагогічній соціології коливання від 1 до 12 ЕСТБ кредитів. У восьми курікулумах існує обов'язкове навчання в галузі педагогічної філософії [2].

У педагогічній освіті підготовки вчителів середньої школи дидактичний компонент зосереджено на питаннях, як викладати шкільні предмети для учнів різних вікових груп. У

Розділ 2 **Актуальні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів загальноосвітньої школи I-III ступенів**

американській педагогічній освіті відповідний елемент дуже часто називають «знання педагогічного змісту» (*«pedagogical content knowledge»*). У фінському випадку таке навчання має бути у тісному зв'язку з науковим дослідженням, вивченням академічних дисциплін і відповідних методів навчання [7]. Характерною особливістю є орієнтація наукових досліджень. Фінських учителів вважають активними професіоналами, якщо вони мають право й обов'язок розвивати свою наукову працю. Мета педагогічної освіти полягає в тому, щоб вчителі засвоювали та розвивали власне педагогічне мислення [8].

Важливим завданням педагогічно-орієнтованого навчання є навчання вчителів, які мають можливість навчатися та розвивати свої власні науково-дослідні напрацювання. З цієї причини модулі на поведінкові методи дослідження є також обов'язковими для вчителів-предметників. Відповідно до педагогічної освіти Фінляндії, курікулум потребує якісних і кількісних досліджень. Мета цих досліджень полягає в підготовці студентів до пошуку та аналізу проблем, з якими вони можуть стикатись у своїй майбутній роботі [9].

Викладачі та керівники фінської педагогічної освіти несуть відповідальність за керівництво студентами у науково-орієнтованих аспектах освіти. Основною метою такого керівництва є не завершене дослідження «як самого себе», а подальший процес, під час якого студенти можуть побачити себе в якості активного студента - дослідника та використовувати власні результати наукової праці. Мета керівництва та контролю даного процесу полягає в тому, щоб допомогти студентам виявити і розвивати власні інтелектуальні ресурси й удосконалювати їх відповідно до змін і потреб сучасного суспільства [7].

Педагогічне навчання майбутніх учителів також включає контрольовану педагогічну практику (близько 20 ECTS кредитів). Метою практичних занять є підтримка студентів у прагненні освоювати й удосконалювати професійні навички в дослідженні, розробці та оцінці процесів викладання та навчання. Окрім того, студенти мають критично аналізувати свої власні вміння під час практики, мати соціальні навички у викладанні, аналізувати різні навчальні ситуації [4]. Під час практики студенти мають знати різновікові особливості школярів і учнів із різних соціальних прошарків, володіти психологічною орієнтацією та можливістю навчати відповідно до шкільного курікулуму. Навчальна практика інтегрована з усіма рівнями часу педагогічного навчання та знаходиться під контролем викладачів вузів, шкільних учителів, які викладають у ВНЗ або місцевих вчителів залежності від періоду практики.

Таблиця 2

Навчальна практика у курікулумі фінської педагогічної освіти

Роки навчання	
5	Вищий практикум (рівень Магістра - 8 ECTS кредитів):
4	Різні варіанти для розвитку знань та вмінь, може бути пов'язано з написанням магістерської роботи (практика проходить в основному в муніципальних школах)
3	Проміжний Практикум (рівень Бакалавра - 12 ECTS кредитів):
2	Починаючи з конкретних предметних галузей, рухаючись до більш цілісного та особистісно-зорієнтовано підходу у навчанні. (школи підготовки вчителів при університетах)
1	Практикум інтегрований з теоретичним навчанням

Основним принципом є те, що практика має починатися якомога раніше і підтримувати зростання студента до «вчительського експерта». На початку керівники направляють студентів педагогічних навчальних закладів спостерігати за життям школи та учнями з освітньої точки зору, потім увага зосереджується на конкретних предметах і навчанні учнів. А вже вкінці практики (4-5 рік навчання) здійснюється підтримка студентів педагогічних навчальних закладів, оскільки вони несуть відповідальність за навчання учнів у школі. Саме цей період тісно пов'язаний із науковим дослідженням магістра [9].

Університетські навчальні школи для майбутніх учителів називають «нормальною школою» («*Normal school*»), що відіграє важливу роль у фінській педагогічній освіті. «Нормальні школи» є державними школами, їхні викладачі мають статус відмінний від статусу вчителів звичайних шкіл. У цих школах учителі виконують подвійну роль: з одного боку, вчать своїх учнів, а з іншого - контролюють студентів як наставники. Багато викладачів беруть активну участь у науково-дослідних роботах і є членами команди, які розробляють навчальні матеріали для шкіл [7].

Висновки результатів дослідження. З огляду на зазначене можна стверджувати, що головними принципами у курикулумі фінської системи підготовки педагогічних кадрів є не тільки індивідуальний підхід але й висока освіта вчителів, довіра та рівноправність. Характеризуючи основні елементи та компоненти курикулуму педагогічної підготовки майбутніх учителів приходимо до висновку, що фінським учителям притаманні високорозвинені особистісні якості, як предметні, так і психологічні. Учителі Фінляндії безперервно підвищують загальну та професійну культуру з обов'язковою присутністю пошукової діяльності; володіють методами педагогічного дослідження та конструюванням власного педагогічного досвіду; розвивають критичність мислення для аналізу результативності навчально-виховного процесу та присутність активної педагогічної діяльності, спрямованої на удосконалення особистості учня й самого себе.

Література:

1. Біла книга національної освіти «Сили змін та вектори руху до нової освіти України» // Директор школи. - К. : Шкільний світ. - 2009. - №43; №44
2. Hargreaves D. (1994). The new professionalism: Synthesis of professional and institutional development. *Teaching and teacher education. An International Journal of Research and Studies* 10 (4), 423-438.
3. Jakku-Sihvonen & H. Niemi Research-based teacher education in Finland - reflections by Finnish teacher educators (103-122). Turku: Finnish Educational Research Association 2006.
4. Jakku-Sihvonen R. (2007). Curricula for Majoring in Education. In Jakku-Sihvonen, R. & Niemi, H. (Eds.) *Education as Societal Contributor*. Frankfurt am Main. Peter Lang GmbH, 207-226.
5. Jakku-Sihvonen R. & Niemi H. (2006). Introduction to the Finnish education system and teachers' work.
6. Jakku-Sihvonen & H. Niemi (Eds.). *Research-based Teacher Education in Finland- reflections by Finnish Teacher Educators* (pp. 7-16). Turku: Finnish Educational Research Association
7. Jakku-Sihvonen R. & Tissari V. & Uusiautti S. (2007). Curricula for class teachers and for subject teachers - Core elements of the studies in Education. *Didacta Varia*. Helsinki University: Vol 13(2), 2008, 3-16.
8. Jyrhama R. (2006). The Function of Practical Studies in teacher Education.
9. Kansanen P. (2003) *Teacher education in Finland: current models and new developments*.
10. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : URL : <http://www.oecd.org>

У статті викладено та проаналізовано особливості змісту курикулуму підготовки вчителів середньої школи Фінляндії. Виділено основні компоненти та елементи курикулуму педагогічної підготовки майбутніх вчителів середньої школи та охарактеризовано роль практики у курикулумі фінської педагогічної освіти.

Ключові слова: курикулум, педагогічна освіта, вчитель середньої школи, основне навчання, компоненти курикулуму, елементи курикулуму.

В статье изложено и проанализировано особенности содержания курикулума подготовки учителей средней школы Финляндии. Выделены основные компоненты и элементы курикулума педагогической подготовки учителей средней школы и охарактеризовано роль практики в курикулуме финского педагогического образования.

Ключевые слова: курикулум, педагогическое образование, учитель средней школы, основное обучение, компоненты курикулума, элементы курикулума.

In the article analyzes the features and curriculum content of teacher training of secondary school in Finland. Evolved basic curriculum components and elements of teacher training of secondary school and characterized the role of practice in curriculum of Finnish teacher education.

Keywords: curriculum, teacher education, teacher of secondary school, basic education, curriculum components, curriculum elements.